چۆن لە هەڵبژاردنی ئایندەدا خۆمان لە لیستی ڕەش بپارێزین

د.فایق محەمەد گوڵپی

یەك لە ئەرکەکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان، چاودێریکردن و هەڵسەنگاندن و بڕیاردانە لەسەر پرۆسەکانی هەڵبژاردن لە سەرتاسەری جهاندا , لە ولاَتێکی وەك عێراقدا ,بە کوردستانیشەوە ، کە لە ژێر دەسەلاَتی داگیرکەردایە و هەنگاوی سەرەتایی پێ ئەهاوێژێ بەرەو پەیڕەوکردنی سیستەمی دیموکراسی , ئەم چاودێریکردنە گرنگی تەواوی دەبێت .

پاش هەڵبژاردنەکانی 29-1-2005 عێراق ، نەتەوە یەکگرتووەکان زانیاریەکی باشی لە ڕێگەی تۆڕی ڕێکخراوەکانی چاودێری هەڵبژاردنەوە لەسەر هەڵبژاردنەکان کۆکردووە ، لەسەر بنەمای ئەو زانیاریانە ، پێنج پارێزگا لە کۆی هەژدە پارێزگای عێراق کەوتنە ناو لیستی ڕەشی هەڵبژاردنەوە, کە پارێزگای سلێمانی و هەولێر و دهۆکی تێدا بوو . ئەم هەڵسەنگاندنەی(یوئێن) بۆ هەڵبژاردنەکانی هەرێمی باشوری کوردستان هەڵوێستێکی چاوەڕوانکراو بوو . ئەوانەی وەك ئێمە لە نزیکەوە هەڵمەتی هەڵبژاردن و پرۆسەی هەڵبژاردنەکەی دیبێت و بە سۆزی نەتەوە پەرستیەوە نەڕوانێتە ئەو بڕیارەی نەتەوە یەکگرتووەکان هیچ لاریەکی لە بڕیارەکە نیە . چونکە ئەوەی کە پێش هەڵبژاردن دیمان بریتی بوو لە کۆمەڵێك هەنگاوی نایاسایی و نادیموکراتی کە هەردوو حزبی دەسەلاَتداری هەرێم دژی هەڵمەتی هەڵبژاردنی یەکتر و هەڵمەتی هەڵبژاردنی حزبەکانی تر دەینهاویشت . حزبە دەسەلاَتدارەکان بە پێچەوانەی بڕیارەکانی کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەوە هەڵسوکەوتی نایاساییان کرد ، تا کۆتایی هاتنی پرۆسەکە هەڵمەتی هەڵبژاردنیان بەردەوام بوو . لە چەندان شوێن وەك هەڵبجە و خۆرماڵ و سەیدسادق , سۆران و حەریر و ....چەندان کادیری پارتی و یەکێتی کۆمەل و پارتی چارەسەری و یەکگرتووی ئیسلامی دەستگیر کران و سوکایەتیان پێکرا . چەندان چاودێری لایەنە سیاسیەکان بە فرۆفێڵ و زەبروزەنگ لەلایەن دام و دەزگاکانی حزبی دەسەلاَتدارەوە لە سەر سندوقی چاودێری دەرکران بەبێ ئەوەی هیچ تاوانێکی یاساییان لە دژی پرۆسەی هەڵبژاردن ئەنجام دابێت . .

لە کاتی پرۆسەی دەنگداندا ، بەتایبەتی بۆ هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکان حزبی دەسەلاَتدار هەرچی توانای دارایی و ئیداری و سەربازی هەبوو ، بۆ بەدەست هێنانی دەنگی زیاتر خستیەگەڕ ، چەندان شێوەی ساختەکاری بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە پەیڕەوکرا، هەر لە نەخوێندنەوەی دەنگی هەندێك لە لیستەکان ، تا خوێندنەوەی دەنگی لیستێکی تایبەت بۆ لیستی حزبی دەسەلاَتدار . بە نموونە لە بنکەیەکی دەنگدانی شاری سلێمانیدا 3 سێ کادری حزبی شیوعی کوردستان دەنگیان بە لیستی حزبی شیوعی عێراق (یەکێتی گەل) دابوو ، دوای دەرچوونی ئەنجامەکان دیبوویان کە لیستی ناوبراو لەو بنکەیەدا هیچ دەنگێکی بە دەست نەهێناوە ، کادرەکان دەچنە کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنی سلێمانی شکات ئەکەن ،

کۆمسیۆن هاوکاریان ئەکات و جارێکیتر دەنگی ئەو بنکەیە دەژمێرن دەبینن لیستی حزبی شیوعی عێراق لەو بنکەیەدا 6 شەش دەنگی بە دەستهێناوە (1).
لە ڕیفراندۆمی ڕشنووسی دەستوردا کە لە 15-10-2005 بەڕێوەچوو لەبنکەیەکی شارۆچکەی پێنجوێن 1650 (هەزارو شەشسەدوپەنجا) پسولەی سپی لەکۆی 2820 (دوهەزاروهەشتسەدوبیست) پسولە مابوونەوە، نوێنەری یەکێتی و پارتی فشاریان لەسەر کارمەندەکانی کۆمیسیۆن و نوێنەری حزبەکان دانا تا ئەو 1650 پسولەیە بە بەڵێ پڕ کرایەوەو خرایە سندوقی دەنگدانەوە .(2).کەواتە حزبە حاکمەکانی کۆردستان پەندیان لە ئەزمونی هەڵبژاردنی سەرەتای ساڵی 2005 وەرنەگرتووە و کارناکەن بۆ ئەوەی لە هەڵبژاردنی پا نزەی دیسەمبردا جارێکی تر لیستی ڕەشی یۆێن بەرۆکمان نەگرێتەوە ، هۆکاری ئەم کارنەکردنەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە حزبە دەسەڵاتدارەکان گرنگی بە بەرژەوەندی نەتەوەیی نادەن و ئامادەنین بنەماکانی سیستەمی دیمۆکراسی و پێوانەکانی مافی مرۆڤ لە کوردستاندا پەیڕەوبکەن و بەردەوامن لە سەر پێشێلکردنی یاسا . هەر شکست و پاشەکشەیەکیش جارێکی تر بەرۆکی دۆزی ڕەوای گەلەکەمان بگرێت ،ئەوان وەك جاران خۆیان بە بەرپرس نازانن و تاوانەکە دەخەنە گەردنی ناحەزان و دۆژمنانی کورد .
ئەگەر ڕەوش وابێت ، یەکێتی و پارتی وەك جاران هەڵسوکەوت لەگەڵ پرۆسەی هەڵبژاردن بکەن ، ئەرکێکی نەتەوەیی و دیمۆکراتی چاوەڕوانی هێزە سیاسیەکانی دەرەوەی ئەو دوو حزبە و کەسایەتیە سیاسی و ڕۆشنبیرەکانی گۆڕەپانی خەبات دەکات . لە لایەکی ترەوە توێژە جیا جیاکانی کۆمەڵگای کوردستان بە تایبەتی ژنان و گەنجان ئەرکی مێژوویی بانگیانئەکات تا ڕۆڵی خۆیان لە پرۆسەی هەڵبژاردنی ئایندەدا یەکلاکەرەوە بێت ، ئەو کەس و لایەنانەی کە سیاسەتی حزبە دەسەڵاتدارەکانیان قبوولنیە ، بەوەی کە بەدەم پرۆسەکەوە بچن و دەرفەت نەدەن نوێنەرانی حزبە دەسەڵاتدارەکان پسووڵە سپیەکان بۆ خۆیان پڕبکەنەوە . ئەبێ کارمەندانی کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان ئەرکی ئەخلاقی و نەتەوەیی و یاسایی خۆیان فەرامۆش نەکەن و ڕێگە نەدەن کەسانی نەزان و دواکەوتوو لەکە لەسەر ناوچەوانی خەباتی دیموکراسی گەلی کورد تۆمار بکەن . نوێنەری حزبە سیاسیەکان ، ئەبێ بە بیریانبێتەوە کە حزب بۆ خزمەتی بەرژەوەندیە باڵاکانی نەتەوەو توێژە چەوساوەکانی گەل پێکهاتووە ، نەك بۆ خزمەتی تاکێکی دڕندە و خێزانێکی تایبەت و بنەماڵیەك ، دەست لە ساختەکاریەکانی هەڵبژاردنی ڕابوردوو هەڵگرن و بەرژەوەندی باڵای گەلی کورد لە سەرووی بەرژەوەندی حزبەکەیانەوە دابنێن ، چونکە هەڵبژاردنێکی پاك لەم قۆناغەدا هێندەی شۆڕشێکی گەلی کورد سوود بە پرسی گەلەکەمان دەگەیەنێت ، هەڵبژاردنێکی ساختەکاری کە بخرێتە لیستی ڕەشی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ، هێندەی شکستی شۆڕشێك زیان بە دۆزی ڕەوای گەلەکەمان دەگەیەنێت .
لەم سەردەمەی جیهانیبوندا ، خەباتی دیموکراتی و جەماوەری و دیپلۆماسی شوێنی تێکۆشانی چەکداری و بەکارهێنانی توند و تیژیان گرتوەتەوە ، ئەم خەباتە نوێیەش پێویستی و زەمینەی لەباری

خۆی هەیە کە جیاوازن لە پێویستیەکانی خەباتی چەکداری و پێشمەرگایەتی ، هەر دەسەڵاتداریەکی جیهان تا باشتر پێوانەکانی سیستەمی دیموکراتی لە بڕیار و هەڵسوکەوت و کردارەکانیدا ڕەنگبداتەوە ، باشتر دەتوانێت ماف و ئامانجەکانی بەدەستبخات و نەتەوەکەی لە شێوە جیا جیاکانی چەوسانەوە ڕزگاربکات ، ئەگەر چاوێك بە جۆری سیستەمە سیاسیەکانی دەوڵەتانی دنیادا بخشێنین و بەراوردێك لە نێوان جۆری سیستەم و پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی و ئابوری و سیاسی ئەو وڵاتانەدا بکەین بۆمان ڕووندەبێتەوە کە سیسەتەمە دیموکراتەکان چەند قۆناغێك لە پێش سیستەمەکانی ترەوە هەنگاو دەنێن . بە واتایەکی تر دەتوانین بڵێین کە لەم سەردەمەدا تەنها خەباتی دیموکراسیانە فریای چارەسەری کێشەکەمان دەکەوێت ، ئەو خەباتەش چەندان پێوانەو بنەمای هەیە ، یەك لەو بنەماو پێوانانە هەلبژاردنی بێ غەل و غەشە . بۆیە دەبێت هەرکەس و لایەنێکی سیاسی خۆی بە دڵسۆزی گەلی کورد بزانێت قۆڵی خەباتی هەڵبژاردنی پاك و تەمیزی لێهەڵکات و وا بزانێت ئەم ئەرکە بەرامبەری ئەرکی پێشمەرگایەتی جارانە ، هەروەها ئەبێ هەموو کەس ئەوەش بزانێت ، هەر تاکێك لە هەڵبژاردندا ساختە بکات پێی خۆشبێت و پێی ناخۆشبێت ئەوە ڕۆڵی جاشی جاران دەبینێ ، ئەو لایەنە سیاسیانەش کە هانی ئەندام و کادرەکانیان ئەدەن تا لە کاتی هەڵبژاردندا بۆ بەرژەوەندی حزبەکەیان کاری ساختە ئەنجامبدەن بیانەوێت و نەیانەوێت ڕۆڵی گەلەجاش دەبینن و بەرامبەر دۆزی ڕەوای گەلی کورد خیانەت دەکەن .

---

1. کۆبونەوەی ڕێکخراوی ئیفس –سلێمانی – 26-9-2005
2. وتەی چاودێرێکی حزبی دەسەڵاتدار .